

## Strövtåg i S:t Johannes församling 3

### NÄR GUSTAF III FICK HÖRA EN HEMSK VISION – Porträtt av spännande församlingsbo

#### En efterlysning

Den 11 februari 1786 var under rubriken “Diverse Kungörelser” följande efterlysning införd i stockholmstidningen Dagligt Allehanda:

*“Astundas få veta hvarest madmoiselle Arfvidsson nu för tiden bor, emedan en af hennes gamla vänner oändligen gärna vill tala med henne, hon har förr bott vid Regeringsgatan uti en gränd, anhålles därför att hon med det första ville låta veta sin hemvist i detta Blad, ty det är rätt angeläget och rör henne mycket själf.”*

Tyvär fick annonsören inget svar på sin förfrågan, “madmoiselle Arfvidsson” meddelade sig inte med tidningen.

Men eftersom vi i Kyrkbladets redaktion är intresserade av våra församlingsbor (även i det förgångna) tänker vi nysta vidare. Vi tar då hjälp av vår av ålder förträffliga folkbokföring.

Enligt mantalslängden för Jacobs och Johannis församling år 1780 bodde nämligen i huset nr 35 i kvarteret Jericho, No 19 Lästmakargatan mellan Regerings- och Norrlandsgatorna en “Jungfru Ulrica Arfvidsson”. Hon hade det uppenbarligen väl ställt. Hon “skattade för överflöd” och hade två pigor anställda, varav en med mörk hudfärg, exotiskt ursprung, med namnet Adrecka Dordi. Mamsell Arfvidsson befann sig i en miljö som uppenbarligen var lämplig för hennes verksamhet som krävde avskildhet och diskretion. I huset vid den stilla Lästmakargatan bestod grannarna mest av “blinda och lytta fruntimmer”. De noterade inte mycket av de besökande som mest kom ur de högre samhällsklasserna. Men vad var det Mamsell sysslade med som krävde sådan diskretion?

#### Om konsten att spå i kaffe

Ulrica Arfvidsson föddes och växte upp i Gamla stan. Hon föddes 1734, pappan var en välbeställd vaktmästare. Mamman gifte efter mannens död om sig med mästerkocken vid konungens hov Arfvid Arfvidsson, vilkens efternamn Ulrica alltså kom att bära. Ulrica växte upp under välbärgade förhållanden i en familj med kontaktkanaler “köksvägen” till samhällstopparna. Omkring år 1780 etablerar hon sig som spåkvinna och ett slags medium i huset på Lästmakargatan. Hon spådde i kort, i kaffesump, en del av hennes förutsägelser slog in, andra inte. Besökarna blev många, speciellt från samhällets toppar och de styrande. Under Gustaf III:s upplysta tid skapade den torra förnuftstron underströmmar av ockultism och ren vidskepelse också bland de högt bildade. Det var helt enkelt “inne” med spådomskonst, signerier, besvärjelser och spökjakt. (Det senare bedrev några fantaster ur aristokratin nattetid på Johannes kyrkogård!) Mamsell Arfvidsson och hennes konster svarade mot ett starkt uppflammande behov.

#### Var alltid välunderrättad

Det sades, att Mamsells sannspåddhet tilltog med åren. Det var kanske inte att undra på. Det Stockholm som var något och visste något var hennes kunder. Hon höll sig a jour med vad som hände på samhällets höjder. Hade man så som hon en skarp begåvning, kombinationsförmåga och intuition så räckte det för att “pricka rätt” i förutsägelser om kommande händelser, inte minst i politiken... \ Kaffesumpen var nog mest för syns skull, spelkortet likaså. Mamsell Arfvidsson lär även ha varit polisspion. Den skicklige och alltid välunderrättade polismästaren Henrik Liljensparre - som snabbt och effektivt spårade mördare och sammansvurna i dåtidens stora samhällstrauma, mordet på Gustaf III år 1792 - använde “kaffesumpgumman” för information om tänkesätt och planer bland huvudstadens inflytelserika kretsar och inte minst i den politiska oppositionen.



*Spådomen – Efter en litografi av C.A. Dahlström.  
En starkt romantisk och fantasifull bild av Gustaf III:s besök hos Mamsell Arfvidsson.  
Observera spådomsrekvisitan: Kaffekanna och kopp!*

### **Kungen själv på besök**

Fantasifulla skildringar har spunnits kring Gustaf III:s besök hos Mamsell Arfvidsson, tex i Crusenstolpes "Morianen", där kungen spås sitt olyckliga öde vid operamaskeraden. Denna skildring är dock inte autentisk utan just "historisk, sa Crusenstolpe." Trovärdigare är en annan uppgift om ett kungligt besök hos spåkvinnan i december 1788, inte minst pga lokalangivelserna. Mamsell hade flyttat kring 1786 och adressen i berättelsen stämmer med uppgifter i kyrkböckerna. Gustaf III besökte henne i bostaden, "ett litet rött trähus i en gränd från Regeringsgatan nära Johannis kyrka." (Huset nr 24 i kv Torkan vid det som i dag är Johannesgatan.) Kungen kom i sällskap med den 20-årige greve Jakob de la Gardie. Mamsell låtsades inte känna igen kungen, "kallade honom herren, spådde länge ur kaffesumpen om bref, lycka, kärlek m m dylikt." Slutligen hade hon sagt: "Akta er för den herre ni möter i afton med bar värja, han traktar efter ert lif." Med denna spådom fick så kungen lämna spåkvinnan och med sin följeslagare ge sig ut i vinternatten. Kungen såg sig hela tiden oroligt omkring, men på hela Regeringsgatan mötte man bara en brandvaktstyrka bestående av "två käringar". Kungen upprepade under vägen ofta: "Det är besynnerligt, högst besynnerligt." De la Gardie menade, att ju närmare man kom Slottet desto osannolikare var det att spådomen skulle slå in. Gustaf svarade: "Ja, men hon har sagt mig så mycket som slagit in!" Så, i själva slottstrappan, möter man mannen med den "bara" värjan under kappan, en baron Ribbing som hörde till oppositionen. Kungen såg spådomen bekräftad och skall ha påmint sig denna episod efter attentatet på Operan 1792 då samme Ribbing hörde till de sammansvurna. Efter Gustaf III:s död minskar efterfrågan på ~amsell Arfvidssons tjänster drastiskt. Hennes sista år präglas av tilltagande fattigdom och anonymitet. Från år 1800 "faller hon ur" kyrkoböckerna. Troligtvis flyttar hon till Ladugårdslandets församling och dör där 1801. Sin grav ska hon ha fått på Ladugårdslands kyrkogård, men säkert vet vi inte. Och där fakta sviker tar legend och fantasi vid.

### **Mamsell på Operan - och under almen!**

Ja, vår gamla församlingsbo har inspirerat till skiftande fantasifulla skildringar. Ni vet väl, att hon spelar en viktig roll i Verdis opera "Maskeradbalen", som tillhör Stockholmsoperans repertoar med svensk text i en lysande bearbetning av Erik Lindegren. "Maskeradbalen" ger en starkt romantiserad skildring av händelser kring mordet på Gustaf III. Där finns en starkt förtätad och dramatisk scen i första akten. Kungen kommer, förklädd, till Mamsell Arfvidssons tält (!) och blir så småningom spådd att han skall dö för en mördares hand. Innan vi så slutar vår spaning i det förgångna, skall vi notera att det finns levande traditioner kring Mamsell i dagens Johannes. Vår kyrkorådsordförande Ewa Norlin berättar för mig om den gamla almen på Drottninghusets gård, där Mamsell skall ha träffat Gustaf III för att spå honom. "Mamsell Arfvidssons alm" - ett exempel på en levande tradition kring en fascinerande och ovanlig församlingsbo i det förgångna.